

ПЕРЕДМОВА

Пропонований увазі читачів Словник з достатньою повнотою подає синонімічне багатство української мови (на матеріалах літературної мови XIX—XX ст. та народнорозмовної лексики). Українська мова за свою довгу історію виробила надзвичайно розвинену синоніміку, здатну задовольняти найрізноманітніші потреби мовного загалу в тому, щоб найменувати, передати те чи інше поняття з усіма його найтоншими відтінками і виразити всю гаму пов'язаних з ним емоційно-експресивних та оцінних нюансів. Цю працю створено на базі спеціально укладеної картотеки, сформованої на матеріалах авторитетних словників української мови, лексичної картотеки Інституту української мови НАН України, мовознавчих досліджень синоніміки української мови.

В основу Словника покладено розуміння синонімів як одиниць з тотожною або максимально наближеною предметно-поняттєвою віднесеністю, що виступають у значенні тієї самої частини мо-

ви. Словник містить синонімічні ряди (близько 9200 у двох томах), що складаються зі слів або їхніх окремих значень, а також стійких словосполучень (номінативних та граматичних). Ядром кожного синонімічного ряду є його домінанта — лексична одиниця, що має найзагальніші для цього ряду семантичні особливості. У словниковій статті вона є реєстровим словом. Члени синонімічних рядів супроводжуються семантичними, граматичними та стилістичними характеристиками. Уживання синонімів ілюструється типовими для них контекстами — цитатним матеріалом із художньої, публіцистичної, наукової та ін. літератури й словосполученнями.

Словник розрахований на філологів, письменників, видавців, журналістів, працівників видавництва та широке коло читачів — шанувальників української мови.

Від редакційної колегії

ПОБУДОВА СЛОВНИКА І СЛОВНИКОВОЇ СТАТТІ

1. Синоніми, подані в Словнику, наводяться у складі синонімічних рядів, кожний з яких починається з домінанти (заголовного слова), що в переважній більшості випадків являє собою слово у прямому значенні, без експресивно-емоційного забарвлення або стилістичних обмежень. В окремих випадках, коли

весь ряд складається з експресивно забарвлених синонімів, домінантою може бути стилістично забарвлене слово. Наприклад: **ДАРМОД** розм. (той, хто живе на чужий кошт, чужою працею; також *лайл.*), **ПАЗАРИТ** розм., **ЗАХРЕБЕТНИК** розм., **ТРУТЕНЬ** розм., **ТРУТ** розм., **ОВ'ІДАЛО** розм., **ГАЛАПАС** діал. ... Роз-

ташування синонімів усередині ряду визначається їх відношенням до заголовного слова: чим більше обмежень щодо частоти вживання, сполучуваності з іншими лексичними одиницями, притаманності певному стилю тощо має член якогось ряду порівняно із заголовним словом, тим віддаленіше від домінанти його місце в ряду. Наприклад: **ДАВНО** (у далекому минулому), **ЗА ДАВНИХ ЧАСІВ**, **ЗА СТАРИХ ЧАСІВ**, **ЗА ДІДІВ-ПРАДІВ**, **ДАВНИМ-ДАВНО** *розм.*, **ДАВНІСНЬКО** *розм.*, **ЗА ЦАРЯ ГОРОХА** *жарт.*, **ВО ДНІ ОНИ** *заст.*, **В ОНІЙ ЧАС** *заст.* ...; **ЛАНЦЮГ** (ряд металевих кілець, з'єднаних одне з одним), **ЦЕП** *розм. рідше*, **ЗАЛІЗО** *діал.*, **ЛАНЕЦЬ** *діал.*, **ЛАНЦІ** *діал.*, **РЕТЯЗЬ** *заст.* (звичайно для прив'язування собак)...; **РАНОК** (частина доби після ночі), **ПОРАНОК** *розм.*, **ПОРАННЯ** *розм.*; **СВІТАНОК**, **СВІТАННЯ**, **СВІТ** *розм.*, **СВІТАНЬ** *поет.*, **РОЗСВІТ** *поет.*, **РОЗСВІТАННЯ** *поет.*, **РОЗСВІТАНОК** *рідше*, **ПЕРЕДЕНЬ** *рідше*, **ПЕРЕДЕННЯ** *рідше* (пора доби перед сходом сонця)...

Якщо домінантою синонімічного ряду є слово (або його форма), що перейшло з однієї частини мови в іншу, то вказується його нова частиномовна належність. Наприклад: **СЛІШИЙ** у *знач. ім.*; **РЯТУЙТЕ** *виг.* тощо.

2. Усі синоніми в Словнику розташовані за алфавітом: в одних випадках вони виступають як заголовні слова синонімічних рядів, в інших — відіслані до домінант відповідних рядів. Наприклад:

1—3. **дальній** див. 1, 2. **далекій**, **майбутній**.

дальш, **дальше** див. **пóтім**.
дальший див. 1. **наступний**.

1. **ДАМА** (гральна карта із зображенням жінки), **КРАЛЯ** *розм., заст.* ...

2, 3. **дама** див. 1. **жінка**, **партнерка**.
дамаська сталь див. **булат**.

ДАМБА (гідротехнічна споруда), **ПЕРЕМІЧКА**...

3. Багатозначні (полісемічні) слова включаються до синонімічних рядів лише в тих значеннях, у яких вони синонімізуються з іншими словами. Таким чином, багатозначні слова можуть входити в один, два або кілька рядів (як

заголовні або як члени ряду). У таких випадках ці слова в реєстрі щоразу повторюються і нумеруються арабськими цифрами. Наприклад:

1. **ДАЛЕКИЙ** (який міститься, існує, відбувається тощо на значній відстані від когось, чогось), **ДАЛЬНИЙ**, **ВІДДАЛЕНИЙ**, **НЕВЛИЗЬКИЙ**, **ДАЛЕЧЕЗНИЙ** *підсил. розм.*, **ДАЛЕЧЕННИЙ** *підсил. розм.*, **ВІДЛЕГЛИЙ** *рідше*...

2. **ДАЛЕКИЙ** (за спорідненістю), **ДАЛЬНИЙ** *рідше*, **ВІДДАЛЕНИЙ**...

3—5. **далекій** див. 2. **байдушний**, 2. **давній**, **майбутній**.

Статті з відсиленнями вміщуються після синонімічних рядів, отже, порядок розташування значень багатозначного слова не завжди відповідає порядкові значень цього слова в тлумачних словниках.

4. У тих випадках, коли всі члени ряду синонімічні у двох або кількох значеннях, вони розглядаються в одній статті. Тоді після домінанти в круглих дужках наводяться відповідні тлумачення, відділені одне від одного крапкою з комою. Наприклад: **ВПРАВО** [**УПРАВО**] (у правий бік; з правого боку), **ВПРАВОРУЧ** [**УПРАВОРУЧ**], **ПРАВОРУЧ**, **НАПРАВО**... **ДОПИТЛИВИЙ** (який прагне про все дізнатися, все зрозуміти; властивий такій людині), **ЦІКАВИЙ**, **ЗНАТТЕЛЮБНИЙ**, **ДОСКІПЛИВИЙ** *розм.*...; **ТУТ** (у цьому місці; за цих обставин; у цей час), **ТУТА** *розм.*, **ОТУТ** *підсил. розм.*, **ТУТЕЧКИ** [**ТУТЕНЬКИ**] *розм.*, **ОТУТЕЧКИ** [**ОТУТЕНЬКИ**] *підсил. розм.*, **ОТТУТ** *підсил. заст.* ...

5. Якщо домінантою є багатозначне слово, перед ним стоїть арабська цифра, що показує порядок синонімічних рядів із тією самою домінантою і відсилення до інших рядів. Наприклад:

1. **ВИВЧАТИ**, **ВЧИТИ** [**УЧИТИ**], **ОПАНОВУВАТИ**...

2. **ВИВЧАТИ**, **ВЧИТИ** [**УЧИТИ**], **ЗАВЧАТИ**...

3. **вивчати** див. 1. **досліджувати**.
Перед домінантами-омонімами стоять римські цифри. Наприклад:

I. 1. **ФОКУС**, **ШТУКА** *розм.*, **ЛЮЗІЯ**...

II. **фокус** див. 1. **середина**.
Або, наприклад:

III. 1. СКЛАД, СКЛЕП, ГАМАЗЕЙ
[ГАМАЗЕЯ] *заст.* ...

2. СКЛАД, КОНТИНГЕНТ...

II. 1-3. склад див. 1-3. будова.

6. В основній частині словникової статті всі члени синонімічного ряду подаються великими літерами напівжирним шрифтом. Найуживаніші морфологічні й фонетичні варіанти окремих членів ряду, що включені до словника, наводяться після цих слів у квадратних дужках також великими літерами напівжирним шрифтом. Наприклад: ЗАБИВАТИ, ВБИВАТИ [УБИВАТИ] ...; ПРЯНОЦІ [ПРЯНИСТЬ *рідше*], КОРИННЯ...

Так само можуть бути подані деякі регулярні словотвірні синоніми дієслів на -отати -отити, -ати -увати, -ти -нути, -ати -ти. Наприклад: РАДУВАТИ... ПРОСВІТЛЮВАТИ [ПРОСВІТЛЯТИ] ...; СЮРКАТИ... СЮРКАТИ, СЮРКОТАТИ [СЮРКОТИТИ]...

У дієслівних синонімічних рядах у довідковій частині часто наводяться дієслова недоконаного виду, якщо основний ряд містить форми недоконаного виду, і навпаки; члени довідкового ряду подаються малими літерами напівжирним шрифтом. Наприклад: КАЛАМУТИТИ, КОЛОТИТИ, СКОЛОЧУВАТИ, МУТИТИ *розм.*, БАЛАМУТИТИ *розм.* - Док.: скаламутити, накаламутити, сколотити, замутити, збаламутити.

Коли ряди недоконаного та доконаного видів надто різняться за своїм складом, їх подано окремо. Наприклад:

1. ПТОВХАТИ... - 1. ПТОВХНУТИ...

Позначки стилістичного характеру, стосовні до лексем основного ряду, при відповідниках довідкового ряду не повторюються; вони наводяться у довідковій частині лише тоді, коли вказують на відмінності стилістичної характеристики від основного ряду. Наприклад: ПІДХОДИТИ..., НАДХОДИТИ, ПРИХОДИТИ, ПІДСТУПАТИ... - Док.: підійти, надійти, прийти, підступити, присунути *розм.*

7. Розкриття значень і взаємозв'язків членів синонімічного ряду здійснюється за допомогою тлумачень, пояснень і ремарок.

У більшості синонімічних рядів після заголовного слова в круглих дужках наводиться стисле тлумачення, що містить спільну семантичну характеристику всіх членів ряду. Наприклад: ДАРЕМНИЙ (який не дає сподіваних наслідків, не досягає мети), БЕЗПІДНИЙ, БЕЗРЕЗУЛЬТАТНИЙ, БЕЗУСПІШНИЙ, НЕУСПІШНИЙ...; ГАЛАСУВАТИ (зчиняти галас), КРИЧАТИ, ГВАЛТУВАТИ, ГАМОРИТИ (*діал.* ...); ПІВНІЧ (напрямок, бік, протилежний півдню; північна частина якоїсь місцевості, країни; місцевість, край з холодним кліматом); ОПІВНІЧ *поет.*, *заст.*, ПОЛУНІЧ *заст.* ...

Якщо заголовне слово синонімічного ряду не входить до складу інших рядів, а члени ряду не відрізняються відтінками значень від домінанти (тобто з абсолютними синонімами або наближаються до них), воно, як правило, не супроводжується тлумаченням. Наприклад: КОНТИНЕНТ, МАТЕРИК..., РАБИНЯ, РАБА, НЕВІЛЬНИЦЯ...

Тлумачення і пояснення, що стосуються окремих членів ряду, подаються після кожного з них у круглих дужках і відділяються від наступного слова крапкою з комою. Наприклад: КОРИЧНЕВИЙ (кольору кориці, смаженої кави, шоколаду) ...; КАШТАНОВИЙ (кольору каштана - *перев.* про колір волосся і масть коня) ...; ШОКОЛАДНИЙ (кольору шоколаду) ...; БРОНЗОВИЙ (золотистого відтінку) ...; ЛАГОДИТИ (усуваючи пошкодження, робити придатним для користування), ЛАДНАТИ ...; ПІДПРАВЛЯТИ (незначні пошкодження), РЕМОНТУВАТИ (*перев.* механізми)...

Якщо тлумачення або пояснення стосуються кількох членів ряду, воно також уміщується після них у круглих дужках; така група слів відділяється від попередньої та наступної частини ряду крапкою з комою. Наприклад: ДОРУЧАТИ *кому* (виконання чогось), ПОКЛАДАТИ *на кого*, ПРИРУЧАТИ *розм.* ...; ДОВІРЯТИ, ПОВІРЯТИ [ПОВІРЮВАТИ *рідше*] (особливо важливу роботу, обов'язки); ПОКИДАТИ, ПОЛИШАТИ *розм.* (*кого, що на кого* - від'їжджаючи, залишаючи) ...; БАЛАКУЧИЙ (який любить поговорити взагалі або багато гово-

рить у цей момент), БАЛАКЛИВИЙ, ГОВІРКИЙ...; ГОМІНКИЙ, ГОМІНЛИВИЙ, ЛЕПЕТЛИВИЙ *розм.* (який багато, жваво, голосно говорить); ЦЕБЕТЛИВИЙ, ЦОКОТЛИВИЙ *розм.* (перев. про жінку та дітей)...; М'ЯКІНЕЦЬ (м'який коржик з рідкого тіста, спечений на сковороді); ОЛАДОК, ОЛАДКА (невеликий, товстий); ДЕРУН, КАРТОПЛЯНИК (з тертої картоплі)...

8. Відтінки значень, стилістичне забарвлення, особливості вживання окремих синонімів нерідко розкриваються у сполученні з певними словами. У таких випадках дається пояснення: [*перев.*] зі сл., що вміщується після даної лексеми (слова) або групи лексем. Таке пояснення може об'єднуватися в дужках з іншим тлумаченням або позначкою. Наприклад: 1. ДАВАТИ (комусь особисто, до рук), ПОДАВАТИ, ВКЛАДАТИ зі сл. в руку, (руки), *перев. уроч. ...*; 1. ПОЛЮБИТИ... ПРИВ'ЯЗАТИСЯ, ЗЛЮБИТИ *розм.*, ПРИПОБИТИСЯ *розм.*; ПРИХИЛИТИСЯ, ПРИКИПІТИ, ПРИРОСТІ (перев. зі сл. е р д е, д у ш а і т. ін.)...

9. У тих випадках, коли граматичне керування членів синонімічного ряду відрізняється від керування домінанти, це відзначається у Словнику. Ремарки такого роду подаються курсивом після відповідного слова. Якщо керування членів ряду збігається з керуванням домінанти, воно не повторюється.

10. Інші позначки граматичного характеру наводяться в разі необхідності. Наприклад:

4. НЕЩАСНИЙ у знач. і м., НЕЩАСЛИВЕЦЬ, НЕЩАСНИК *розм.*...; 1. МАТИ і м. ...; П. 1. МАТИ дієсл. ...; ГІЛЛЯ збірн., ГІЛЛЯЧЧЯ, ГАЛУЗЗЯ, ВІТТЯ, ВІТЬ *рідше*... Перед формами доконаного або недоконаного виду дієслова, що наводяться в довідковій частині словникової статті, ставляться ремарки Док. або Недок.

11. Для повнішої характеристики членів синонімічного ряду використовуються стилістичні ремарки (позначки), які вказують на належність цих слів до певних шарів лексики, їх стилістичні обмеження, сферу застосування слова, експресивно-емоційне забарвлення (див. список скорочень).

Позначки наводяться після відповідних слів курсивом без дужок. У тих випадках, коли слово супроводжується тлумаченням або поясненням у дужках, позначка ставиться перед ними.

Коли позначка стилістичного або граматичного характеру, зокрема керування, стосується всіх членів підгрупи, вона може бути внесена в круглі дужки перед поясненням.

12. До одиниць розмовної лексики (тобто слів, що не виходять за рамки літературного вжитку, але функціонують переважно в усній мові та в мові персонажів художньої літератури в побутовому повсякденному спілкуванні й відзначаються порівняно із стилістично нейтральними словами певною безпосередністю, невимушеністю, "неофіційністю") подається позначка *розм.* Наприклад: ЗАБАЛОТУВАТИ..., ПРОВАЛИТИ *розм.*; ПАМОРОЧЛИВИЙ..., ЗАПАМОРОЧЛИВИЙ ..., ДУРМАННИЙ *розм.*, МОРОЧЛИВИЙ *розм.*...

При словах розмовної лексики, як мають виразне емоційне забарвлення, наводяться ремарки: *жарт.* (жартівливе); *зневажл.* (зневажливе); *ірон.* (іронічне); *фам.* (фамільярне); *вульг.* (вульгарне); *лайл.* (лайливе). При позначках цієї категорії *розм.* опускається.

13. Слова, що вживаються у книжній мові, супроводжуються позначкою *книжн.* Наприклад: НЕПОКОРА..., НЕПОКІРНІСТЬ..., НЕПОСЛУХ, ОСЛУШЕНСТВО *книжн. заст.*; ПРОТЕСТАНТСТВО *книжн. ...*; ОБРЯДОВИЙ ...; САКРАМЕНТАЛЬНИЙ, САКРАЛЬНИЙ *книжн. ...*; ЛЕКСИКА (словниковий склад), СЛОВНИК, ЛЕКСИКОН *книжн. ...*

14. Лексеми піднесеного, урочистого забарвлення позначаються ремаркою *уроч.* Наприклад: РОДОНАЧАЛЬНИК..., ПРАОТЕЦЬ *заст., уроч.*, ПРАРОДИТЕЛЬ *заст., уроч. ...*; ПОДАРУНОК..., ДАРУНОК..., ДАР *уроч. ...*

15. Слова, властиві мові поезії, традиційні для неї, вносяться у Словник із позначкою *поет.* Для лексем, притаманних мові народних пісень, дум, казок тощо, вводиться позначка *фольк.* Наприклад: 1. ФОНТАН..., ВОДОГРАЙ *поет. ...*; 1. ДІВЧИНА..., ДІВА *заст., поет.*; ДІВЦЯ *заст., фольк. ...*

16. Архаїчна (застаріла) лексика наводиться в тих випадках, коли застаріле слово органічно вкочається в контекст сучасної літературної мови, має досить значну поширеність або ж використовується з певною стилістичною метою. До таких слів дається позначка *заст.* Наприклад: **ДОМУВАЛЬНИК...**, **ДОМОСІД**, **ДОМОСИДА** *розм. заст. ...*, **ДОМОНТАР** *заст.*, **ДОМАР** *заст.*, **СИДУН** *заст.*, **ДОМОТУР** *заст. ...*; **НЕЗДАТНИЙ** *на що, до чого, з інфін. ...*; **НЕЗДІБНИЙ** *до чого, з інфін.*, **НЕСПОСІБНИЙ** *до чого, з інфін.*, *заст. ...*

17. Діалектні слова, принцип вкочення яких до синонімічних рядів такий самий, як і щодо архаїзмів, супроводжуються позначкою *діал.* Наприклад: **ЛАМПА...**, **ЛАМПАДА** *заст., поет., ...*, **ПОСВІТ** *діал. ...*; **ПАСУВАТИ...**, **ЛІЧИТИ**, **ЛИЦЮВАТИ** *діал. ...*; **СВАРЛИВИЙ ...**, **ЗАРІЧАНИЙ** *діал. ...*

До слів, що вживалися в західноукраїнській літературно-мовній практиці протягом другої половини XIX – першої половини XX ст., дається ремарка *зах.* Наприклад: **ГУЛЯТИ...**, **ШПАЦІРУВАТИ** *зах. ...*

18. Для того щоб показати, що певний синонім виражає вищий ступінь ознаки, більшу інтенсивність дії тощо у порівнянні з домінантою або з попереднім членом ряду, використовується позначка *підсил.* (з підсиленням значення). Наприклад: **ОББИГАТИ...**, **ОБГАСАТИ** *розм.*, **ОБЛІТАТИ** *підсил. розм. ...*; **ТАК...**, **ОТАК** *підсил. розм.*, **ТАКЕЧКИ** [ТАКЕНЬКИ] *розм.*, **ОТАКЕЧКИ** [ОТАКЕНЬКИ] *підсил. розм. ...*; **ЗАНЕПОКОЄНИЙ...**, **СТРИВОЖЕНИЙ** *підсил.*, **РОЗТРИВОЖЕНИЙ** *підсил. ...*

19. Для того щоб показати меншу поширеність певного члена ряду в порівнянні з домінантою або попереднім синонімом, використовується позначка *рідше* (іноді *рідко*). Наприклад: **2. ЗАКРИВАТИ ...**, **ЗАТУЛЯТИ** *розм.*, **ЗАТУЛЯВАТИ** *рідше...*; **2. ЗАБАРНИЙ ...**, **КОПТКИЙ**, **КРОПТКИЙ** *рідко...*

20. Позначка *спец.* (слово спеціальної сфери вжитку) подається в тих випадках, коли слово належить до кількох галузевих сфер. Наприклад: **ДОДАТКОВИЙ...**; **ЗАЙВИЙ**, **ПОБІЧНИЙ** *спец.* (іше

один до якоїсь кількості)...; позначки *літ.* (літературознавство), *с.г.* (сільське господарство), *фіз.* (фізика) тощо вказують на належність даної лексеми до певної терміносистеми. Наприклад: **ОБГ ек., фін. ...**, **ОБОРОТ...**, **ТЕПЛОТА** *фіз. ...*, **ТЕПЛО...** Ремарки такого характеру використовуються обмежено.

21. Позначки подаються без дужок після слова, якого вони стосуються, і виділяються курсивом. Якщо слово потребує кількох різних позначок, вони розташовуються в такому порядку: обмеження граматичного характеру (*тільки док., мн.* тощо), граматичне керування, позначка *підсил.*, позначки, які показують належність слова до певного лексичного шару, функціонального стилю (*розм., книжн., заст.*) або терміносистеми (*спорт., техн., мист.*), за ними позначки експресивно-емоційного характеру (*ірон., вульг., уроч.*). Наприклад: **ЗНЕВАЖАТИ...**, **ГРЕБУВАТИ** *кйм., чим, підсил.*, **ПОШТУХУВАТИ** *кйм., підсил. розм.*, **ГОРДИТИ** *кйм., чим, діал. ...* Якщо вистосовують дві позначки приблизно однакового характеру, їх подають через кому. Наприклад: **ТВІР...**, **ОПИС** *жарт., зневажл. ...* (тобто жартівливе або зневажливе); **УЧИТЕЛЬ...**, **МЕТР** *книжн., заст.* (тобто сучасне книжне або застаріле).

22. Нерідко домінанта або окремий член синонімічного ряду потребує, крім тлумачення, позначок різного характеру, зокрема вказівки на керування. В таких випадках позначки подаються без дужок перед тлумаченням або поясненням і виділяються курсивом. Наприклад: **ПРИБИРАТИ** *де, що* (надавати приміщення або території охайного вигляду), **ПОРЯДКУВАТИ** *де, опоряджати* [ОПОРЯДЖУВАТИ] *що ...*; **ЗАБРОДЧИК** *заст.* (рибалка, який ловить рибу неводом, волоком і т. ін.), **НЕВІДНИК** *рідко*, **НЕВІДНИЧИЙ** *рідко...*; **ТАБЛЕТКА...**, **ОБЛАТКА** *заст.* (перев. у захисній оболонці)...; **ПЕРИФЕРІЯ...**; **МІСЦЯ** *мн., розм.* (у прийменникових конструкціях)...

Якщо такі позначки стосуються кожного з членів підгрупи синонімічного ряду, вони можуть бути внесені в дужки разом із поясненням. Наприклад: **НЕЗДАТНИЙ...**, **НЕСПРОМОЖНИЙ**, **БЕЗ-**

СИЛИЙ, БЕЗСИЛЬНИЙ *рідше*, **БЕЗВЛАДНИЙ, НЕ В СИЛІ [СИЛАХ], НЕ В ЗМОЗІ [СПРОМОЗІ]** (з *інфін.* – який хоче або повинен, але не може щось зробити)...

23. У складі синонімічного ряду або його частини, відокремленої крапкою з комою і супроводжуваної поясненням у дужках, синоніми розташовуються в такому порядку: спочатку слова стилістично нейтральні, широко вживані; слова з ремарками *підсил.* і *рідше* подаються відразу після слова, щодо якого встановлюється ступінь інтенсивності ознаки, дії тощо або відносна частота вживання. Після нейтральних слів у кожній частині ряду вміщуються стилістично марковані слова, потім термінологічні одиниці, а в кінці – застарілі, діалектні й рідковживані, щодо яких важко визначити їхні сучасні характеристики.

24. У деяких випадках для повнішої характеристики синонімічний ряд може порівнюватися з іншим або іншими, семантично наближеними до нього. У таких випадках у кінці словникової статті після ілюстрацій дається відповідне відсилання. Наприклад: **ВМИРАТИ...** – Пор. **гінути**.

25. Відсилання членів рядів до відповідних домінант подається за абеткою. Якщо ідуть підряд відсилання до тієї самої домінанти, вони об'єднуються, наприклад: **раз по раз, раз у раз див. щоразу.** Якщо певний синонім подано в складі двох або більше рядів з тією самою домінантою в різних значеннях, відсилання оформляється так:

1–4. **садити див. 1, 2. бити, саджати, 1. танцювати.**

Співвідносні за видом із членами ряду дієслова, що подані після основного ряду, відсилаються до його домінанти.

Словник синонімів української мови уклали: А. А. Бурячок (ваба – відправляти, озаглавлювати – орчик, розцірюватися – ряхтливий, літери щ, ю, я), Г. М. Гнатюк (відправлятися – в'я́тір, літери с, у, х), С. І. Головацук (лі-

26. Розкриттю семантичних і стилістичних особливостей членів синонімічного ряду сприяє ілюстративний матеріал у вигляді коротких цитат із творів художньої, публіцистичної, наукової літератури або типових словосполучень. Особливу цінність мають цитати, які дають можливість показати в межах одного контексту взаємозамінність синонімів або їх специфічні риси. Наприклад: *На українських заводах з'явилися безцясні поліщукки, чи, як звуть їх на Україні, литвини* (І. Нечуй-Левицький); *Я поглядав у те симпатичне личко, бачив ті... милі очі* (О. Кобилянська); *Не для того ми за тим деревом їздили за тридев'ять земель, щоб тратити та марнувати його по-дурному* (Григорій Тютюнник). Ілюстративний матеріал дібрано насамперед із лексичної картотеки Інституту української мови та Інституту мовознавства НАН України, яка після видання Словника української мови в 11-ти томах (1970–1980) значно збагатилася за рахунок нових надходжень; власні вибірки переважно з публікацій останніх років здійснили автори Словника. Крім оригінальних творів української художньої літератури, у Словнику використано цитати – ілюстрації з перекладів художньої літератури, з народної творчості (позначені – “пісня”, “дума”, “казка”, “коломийка”, збірник “Україна сміється”, збірник “Український дитячий фольклор” тощо), з газет і журналів, з наукової та науково-популярної літератури, з мемуарів, підручників, посібників. Прізвище або псевдонім письменника чи інші вказівки на джерело цитування вміщено в круглих дужках без паспортизації. Джерела словосполучень не уточнюються. Пропуски в цитатах позначаються двома крапками [...].

Л. О. Родіна

тери к, м, раб – розсупонити, літери т, ц, ч), Г. Н. Горюшнина (літери а, е, є, ж, і, ї, й, обабіч – ожитися, осад – оточувати, розтавати – розхрипати), Н. С. Лозова (лаба – ляхословити), Н. Ю. Мельник (лицар – лящати), **О. І. Нечитайло**

(літера з, псалом — п'ятихвилинка; доопрацювала Н. Є. Лозова), Л. О. Родніна (літера д, пів — прятати, літера ш), О. О. Тараненко (літери б, н), В. В. Фридрак (літери г, г, пава — пиячити, літера ф).

Словник відредагували А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук, Л. О. Родніна, О. О. Тараненко. Помічниками редакторів були Н. Ю. Мельник, Н. І. Пашківська, І. А. Самойлова

та ін. Коректуру прочитали автори Словника.

Технічне оформлення Словника здійснювали Н. І. Пашківська, І. А. Прадко, І. А. Самойлова та ін.

Обов'язки відповідального секретаря робочої групи Словника виконувала Л. О. Родніна.

Матеріали Словника прорецензували доктори філологічних наук Л. В. Бублейник, Л. О. Кадомцева, Т. К. Черторизька.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

<i>ав.</i>	— авіація
<i>анат.</i>	— анатомія
<i>архл.</i>	— археологія
<i>архт.</i>	— архітектура
<i>астр.</i>	— астрономія
<i>безос.</i>	— безособове дієслово
<i>біол.</i>	— біологія
<i>бот.</i>	— ботаніка
<i>буд.</i>	— будівельна справа
<i>в.</i>	— відмінок
<i>виг.</i>	— вигук
<i>військ.</i>	— військова справа
<i>вставн. сл.</i>	— вставне слово
<i>геол.</i>	— геологія
<i>гірн.</i>	— гірнична справа
<i>дав. в.</i>	— давальний відмінок
<i>див.</i>	— дивиться
<i>дит.</i>	— дитяче слово
<i>діал.</i>	— діалектне слово
<i>дієпр.</i>	— дієприкметник
<i>дієприсл.</i>	— дієприслівник
<i>дієсл.</i>	— дієслово
<i>док.</i>	— доконаний вид
<i>друк.</i>	— друкарська справа
<i>ек.</i>	— економіка
<i>ел.</i>	— електрика
<i>етн.</i>	— етнографія
<i>ж.</i>	— жіночий рід
<i>жарт.</i>	— жартівливе слово
<i>зал.</i>	— залізнична справа
<i>заст.</i>	— застаріле слово
<i>зах.</i>	— західноукраїнське літературне слово
<i>збільш.</i>	— збільшувальне

<i>збірн.</i>	— іменник зі збірним значенням
<i>зменш.</i>	— зменшувальне слово
<i>знах. в.</i>	— знахідний відмінок
<i>знач.</i>	— значення
<i>зневажл.</i>	— зневажливе слово
<i>ім.</i>	— іменник
<i>інфін.</i>	— інфінітив
<i>ірон.</i>	— іронічне слово
<i>книжн.</i>	— книжне слово
<i>лайл.</i>	— лайливе слово
<i>лінгв.</i>	— лінгвістика
<i>літ.</i>	— література
<i>мат.</i>	— математика
<i>мед.</i>	— медицина
<i>мист.</i>	— мистецтво
<i>місц. в.</i>	— місцевий відмінок
<i>мн.</i>	— множина
<i>мор.</i>	— морська справа
<i>муз.</i>	— музика
<i>наз. в.</i>	— називний відмінок
<i>недок.</i>	— недоконаний вид
<i>одн.</i>	— одиниця
<i>однокр.</i>	— однократне
<i>оруд. в.</i>	— орудний відмінок
<i>особ.</i>	— особове
<i>перев.</i>	— переважно
<i>пестл.</i>	— пестливе слово
<i>підсил.</i>	— підсилювальне
<i>поет.</i>	— поетичне слово
<i>пор.</i>	— порівняйте
<i>предик.</i>	— предикатив
<i>прийм.</i>	— прийменник
<i>прикм.</i>	— прикметник